

WOMMELS, DE JACOBIKERK

Geschiedenis en exterieur.

De patroonheilige van de kerk is Jacobus.

De laatgotische kerk dateert uit begin 1500. De kerk daarvoor was gebouwd van tufsteen wat blijkt uit tufsteenresten in de kerkmuren en torenmuren. Reeds in de twaalfde eeuw wordt melding gemaakt van een kerk te Wommels. Het koor is ongeveer dertig jaar jonger dan het schip. Tijdens de laatste opknapbeurt is inwendig een bouwnaad gevonden. Ook uit kapconstructie, sleutel-stukken en versierde draagbalken blijkt verschil met het schip.

De toren, met zadeldak, was ouder dan de kerk. In 1862 is de toren grotendeels vernieuwd en voorzien van een spits. Van de oude toren is het onderste deel en de oostgevel tot de nok van het kerkdak nog aanwezig.

In 1873 werd de kerk bepleisterd. In 1971 en 1972 heeft een restauratie van de buitenkant plaatsgevonden. Het pleisterwerk werd verwijderd, waterlijst en plintlijst werden weer aangebracht evenals de stenen traceringen in de vensters. Oude ingangen zijn weer zichtbaar gemaakt. De kerk is gebouwd van gele kloostermoppen afgewisseld met rood-rose steen. De ingang van de kerk is aan de zuidzijde tussen twee steunberen. Oostelijk daarvan een oude gedichte ingang, omlijst met een gekleurde band: wit en bruinrood. In de zuidmuur zes ramen met glas in lood.

Het koor is vijfzijdig gesloten. Drie gedichte ramen en een spitsboog raam. In het midden een deur uit ongeveer 1720 die als adelsdeur dienst gedaan kan hebben. Daarboven een nis, gedicht met kleine gele steen. In de noordmuur twee gedichte ingangen. Van de drie spitsboogramen is er een gedicht. Boven de noordingang een steen uit 1591 met rijmwerk: 'ieder mens is in de dood gelijk.

De bovenkant van de muren is afgewerkt met kleine gele steen. Het dak is gedekt met leien. De kap is, behalve herstelwerk nog origineel. Op de toren een haan als windwijzer en op het koor een kip.

Interieur.

De kerk heeft een goed bewaard gebleven protestants interieur. Het is van ongeveer 1750. Banken langs de noord en zuidzijde en in het middenpad stoelen. Dichte mannenbanken met spijlenfries en donkere knoppen en open vrouwenbanken. De preekstoel van ongeveer 1625 is eenvoudig doch stijlvol. Hoekversiering met gecanneleerde Korintische pilasters op gesneden dragers. De gekorniste panelen zijn ingelegd met ebbenhout. Het ruggeschot is uitgevoerd als de kuip. Bijzonder is de trap die zich aan de westzijde bevindt. De trap heeft een overloop begrensd door zwaar koperen hekwerk bestaande uit twee forse balusters waartussen vullingen. Op de trapleuning een koperen bol met jaartal 1661 en alliantiewapens van Grovestins-Hottinga. De kanseldeur heeft een koperen scharnier met daarop een haantje, symbool van waakzaamheid en opstanding. Op de zijkant van de trap wapenschildjes die mogelijk van de verbrande herenbank komen. Het nieuwe doopvont is gemaakt naar voorbeeld van een oud exemplaar in het Fries Museum. Deksel met duif is gemaakt door Buikstra te Joure. Het hek van de dooptuin is in 1953 weggehaald omdat de ruimte te nauw was. Op nieuwjaarsdag 1868 is er brand in de kerk geweest waarbij schade ontstond aan herenbank, orgel en gewelf. De bank tegenover de preekstoel is nieuw gemaakt door de dorpstimmerman. De bank daarnaast uit 1625 met renaissancesnijwerk en opzetstuk met wapens van Jongema-Aylva, Jongema-Liauckama en Aylva-Cammingha werd in 1950 door de kerk gekocht voor f 400,00 van Clara Jacoba baronesse De Vos van Steenwijk. In de Friese koopakte wordt beschreven aan wie de bank heeft toebehoord.

Aan de noordmuur hangen drie rouwborden. Van oost naar west voor Duco van Jongema (†1638), Franciscus van Jongema († 1640) en Syts van Camminga († 1658). Ook aan de noordmuur een epitaaf met een rouwdicht voor Duco. In het koor vijf rouwkassen voor leden van de familie Van Sminia. Zij woonden op Sminiastate aan de noordoostkant van de Terp. Een aantal grafzerken is na herstelwerk in de kerk in het zicht gebracht. Opvallend zijn twee zerken in renaissancestijl gemaakt door Benedictus Gerbrandts, Leeuwarder steenhouwer. Op de steen met gotisch randschrift is de tekst bewaard gebleven:

INT IAER ONS HEREN M Vc ENDE XXXV DEN XI DACH OCTOBRIS STERF DE EERBARE EN
DOECHDSAME IUFFROU FOEKEL LAES IONGHAMA DOCHTER DOCKO WALTA HUYSFROU.

Soms werden stenen vaker gebruikt om te begraven. Voor de preekstoel twee zerken die tweemaal zijn gebruikt. De steen van de familie Van der Sluis werd gebruikt van 1737 - 1776. Onderaan de steen staat:

Deese graven Sub No 1,2,3, moeten tot den 10 december 1806 ongeroerd blijven zonder dat iemand voor dien tijd daarin bijgeset Zal mogen worden.

Achter de kostersbank onder het orgel een steentje uit 1496 van rode zandsteen, waarschijnlijk een kindersteen. In het voorportaal een priestersteen uit 1512:

A(nn)o XV c en (de) XII op S(in)te Mathei sterf Heer Marten p(re) be(n)da(r)is i(n) Wommels b(idt) v(oo)r si(n) sel.

In de toren twee klokken: de grote is van 1494 en de kleine van 1611. Het avondmaalszilver bestaat uit acht stukken. De middelste kroon is uit 1955 en de twee andere uit de jaren daarna.

Het orgel.

Het orgel is op 17 januari 1847 aan 'de Godsdienstoefening plegtig toegewijd'. Het is gebouwd door P. J. Raadersma te Wieuwerd die gebruik maakte van ouder pijpwerk van Harmen Harmens orgelbouwer te Berlikum. Na de brand werd het orgel hersteld en gewijzigd door Hardorff. In 1975 is het orgel gerestaureerd. Dispositie.

Bourdon 16 vt	Salicionaal 8 vt
Frestant 16 vt discant	Viool de Gambe 8 vt
Prestant 8 vt	Fluit does 8 vt (gehalveerd)
Holpijp 8 vt	Fluit d'amour 4 vt
Octaaf 4 vt	Fluit 2 vt
Quint 3 vt	Dulciaan 8 vt (gehalveerd)
Octaaf 2 vt	
Mixtuur 3,4 sterk	omvang manualen C-f ³
Trompet 8 vt (gehalveerd)	omvang pedaal C-c'
Tremulant	Manuaalkoppel
Pedaalkoppel	2 afsluiters

Minze Postma
2000

Literatuur:

- S. ten Hoeve, Friese Preekstoelen, De Tille bv Leeuwarden 1980
- R. Steensma, Het Friese Kerkinterieur, Friese Pers Boekerij bv Leeuwarden 1995
- H. W. Kuipers, Ned. Hervormde Kerk Wommels, 1978